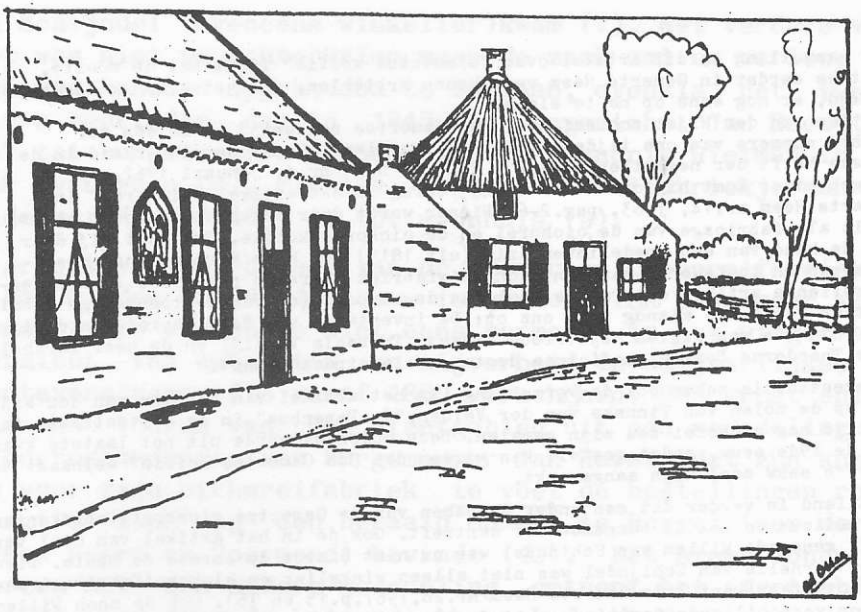

DE VLUCHT NAAR EGYPTE

door Ine Jonkers

Het "keske" dat de vlucht van De Heilige Familie naar Egypte voorstelt, is de afgelopen honderd jaar nogal eens van stek veranderd. Onveranderd bleef wel, de buurtschap Heuvel, helemaal aan de buitenkant van de dorpskom, als vaste verblijfplaats totdat vorig jaar november het unieke houtsnijwerk een vaste plaats kreeg in de oude parochiekerk. Een kopie van het origineel is op de Heuvel gebleven.

De oudste vermelding van het keske is mogelijk die van een schepenakte uit 1740 waarin sprake is van "een huis omtrent den Heuvel niet ver van Sint Josephs kaske". In die tijd was Gemert nog een zelfstandig staatje onder soevereiniteit van de Duitse Orde. In tegenstelling tot in bijvoorbeeld de Meierij van Den Bosch, die onder de Staten Generaal resorteerde,

konden de Gemertenaren door de eeuwen heen openlijk voor hun godsdienst uitkomen. We hebben het hieraan te danken dat net als in Limburg ook in Gemert de oude keskes niet zijn vervallen en vervolgens verdwenen.

Volgens een overgeleverd verhaal heeft het beeldje vroeger op een boerderij gehangen en is het toen die boerderij afbrandde naar het laatste huis op den Heuvel verhuisd. Rond 1900 was er in dat laatste huis op den Heuvel, aan de rechterkant van de weg naar Beek en Donk,ook het café "De vlucht naar Egypte" gevestigd. Het beeldje bevond zich toendertijd in een nis in de voorgevel van het café, en ervoor was een knielbankje geplaatst. Dit huis is een 30, 40 jaar geleden eigendom van de provincie geworden. Kennelijk zag men toen al aankomen dat het betreffende huis terwille van het steeds drukker wordende verkeer zou moeten verdwijnen. Toen op het eind van de vijftiger jaren de plannen tot sloop van het betreffende pand steeds vaster vorm aannamen benaderde de Gemertse Heemkundekring de Provincie, om gedaan te krijgen dat de beeldengroep voor Gemert en het nageslacht behouden zou blijven. De Provincie reageerde hierop door "De Vlucht" aan de kring te schenken. Pastoor Van den Heuvel evenwel tekende tegen deze "schenking" protest aan, zich baserende op de bewering dat de keskes als religieuze voorwerpen toebehoorden aan de parochie. Hoe het ook zij, de beeldengroep verhuisde naar het atelier van de Gemertse kunstenaar Jan van Gemert voor een grondige opknapbeurt om daarna "opgeborgen" te worden ergens in de pastorie. Uiteindelijk zou het toch weer op den Heuvel terecht komen. Men werd het er over eens dat de keskes eigendom hoorden te zijn van de Gemertse gemeenschap en ook pastoor Van den Heuvel vond dat het beeldje voor alle mensen van Gemert te zien moest zijn. In 1965 werd met veel plechtigheid en vlagvertoon "De Vlucht" weer ingehaald in haar oude buurt. De beeldengroep kwam nu te hangen aan de voorgevel van de boerderij van Jan Egelmeers (Heuvel 62), aan de andere kant van de weg als voorheen. Het keske werd daardoor veel meer blootgesteld aan de weersinvloed, maar daar werd kennelijk niet zo zwaar aan getild. Bezwaren werden weggewimpeld met opmerkingen als "den ezel met Jozef, Maria en 't kiendje gôn naw Gîmmert in, in plats van d'r oit!" Een aanmerkelijke verbetering werd tenslotte aangebracht door twee leden van de Gemertse Heemkundekring, te weten Leo Bekkers en Martien Hoevenaars, die zorgden voor een eikenhouten

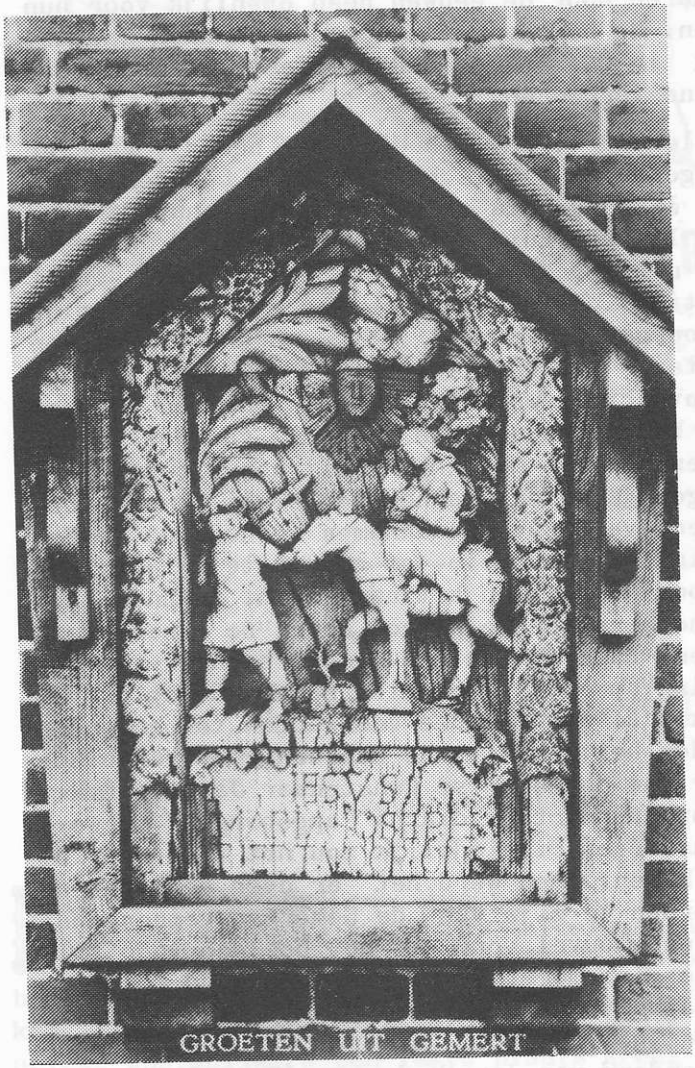

keske, gemaakt van hout uit de Boekelse molen.

In 1974 kwam het beeldje weer in het nieuws. De Gemertse Heemkundekring vond het toen niet langer verantwoord om zo'n uniek en kostbaar houtsnijwerk onbeveiligd tegen een gevel te laten hangen. Ze lieten daarom een kopie van aardewerk maken die in 1975 op de plaats van het origineel kwam te hangen.
Toch was het bestuur van de buurtschap Heuvel, waar het originele beeldje nog steeds vertoefde, niet helemaal tevreden

MUSEUM VAN GERWEN LEMMENS

SCHATKAMER VAN DE KEMPEN

VERSLAG VAN DE RESTAURATIE VAN DE BEELDENGROEP "VLUCHT NAAR EGYPTE"

De door ons in de maand september 1980 gerestaureerde beelden groep, voorstellende "De Vlucht naar Egypte" is gesneden uit notehout. De herkomst is Rijnlands? en het dateert uit het begin van de 17e eeuw (ca. 1600)
Zeer waarschijnlijk maakte het groepje deel uit van een groter geheel.
Er zijn door ons geen resten van polychromie gevonden, wat wellicht te wijten is aan de zeer lange inwerking van buitenlucht en wisselende weersomstandigheden.

De boomfragmenten zijn zeker afkomstig van het beeldengroepje.
De arm van St. Jozef en het linkeroor van de ezel daarentegen zijn vals.

De kast in kapelvorm is een 19e-eeuws samenvoegsel van allerlei soorten materialen, die niet in relatie staan tot het kunstwerk, maar deze moesten om nostalgisch-emotionele redenen op verzoek van de eigenaars bewaard en behouden blijven. Redenen, waarvoor wij ten zeerste respect hebben.
Het hoofd omgeven met stralen, dat een storend element vormde in het geheel, is door ons in overleg met de eigenaren verwijderd, zodat het geheel harmonisch en beter is gegroepeerd.
Ter verdere bescherming is een houtworm-bestrijdende behandeling toegepast, waarna het geheel van een waslaag, bestaande uit zuivere witte bijenwas, werd voorzien.

Opgemaakt te Valkenswaard 1 oktober 1980

MUSEUM VAN GERWEN-LEMMENS

met de situatie. Immers, het bewaren van een oorspronkelijk en kostbaar beeld op een zolder, onttrokken aan het oog van het publiek, was ook niet alles. Er gingen stemmen op om het in bruikleen te geven aan de heemkundekring of het kerkbestuur. Na vele discussies, vergaderingen etc. werd door de buurtschap Heuvel besloten om "de vlucht" een plaatsje te geven in de kerk van St. Jan's Onthoofding.
In september 1980 werd de beeldengroep op kosten van het Kerkbestuur door Museum Van Gerwen-Lemmens te Valkenswaard gerestaureerd en op 15 november 1980 kreeg het beeldje zijn uiteindelijke "rust"plaats in "d'aauw kerk", waar het nu voor iedereen te zien is.

Bronnen: -Dokumentatie en aantekeningen betr. "De Vlucht naar Egypte"-
in de Verzameling "Dokumentatie Keskes" - Heemkamer, Ruyschenbergstr.3b